

PAPER DETAILS

TITLE: Atatürk, Cumhuriyet ve Eğitimde Millilik ve Bütünlük

AUTHORS: Ayten Sezer

PAGES: 873-882

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/687344>

ATATÜRK, CUMHURİYET VE EĞİTİMDE MİLLÎLİK VE BÜTÜNLÜK

AYTEN SEZER*

Eğitim, çeşitli disiplinleri ihtiva eden karmaşık bir konudur. Kişileri toplum içinde sürekli değişen hayata hazırlamada, bir ülkenin kalkınmasında veya geri kalmışlıktan kurtarılmasında olduğu kadar, medeniyet ve kültürün gelişmesinde de önemi büyüktür.

Aynı zamanda, bir toplumda siyasî, sosyal, ekonomik ve idarî alandaki bütün gelişmeleri etkileyen sosyal bir kurum olarak eğitimin insanı disipline eden ve onu bireysellikten toplumsallığa götüren yönü vardır. Bir ülkenin kalkınmasında büyük katkısı olan eğitilmiş insan gücü ise ancak sistemli bir eğitim sayesinde elde edilir. Ne var ki, bu sistemler bir toplumu yükselttikleri gibi geri de bırakabilirler. Bundan dolayı ülkeler eğitim sistemlerini değişen ve gelişen dünyanın gidişatına göre düzenlemek durumundadırlar. Böyle olmadığı durumlarda geri kalmaya mahkumdurlar. Nitekim. Osmanlının geri kalmasında eğitim kurumlarının zamanın şartlarına göre düzenlenmemesinin etkisi fazla olmuştur.

Bu yüzdendir ki, yıkılan Osmanlının yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin başta Atatürk olmak üzere ileri gelen devlet adamları eğitime gereken önemi vererek, yeni devletin çağdaşlaşmasında ve millî bir devlet haline gelmesinde büyük rol oynayacağına inanmışlardı. Zira, kazanılan askerî başarıların korunmasında ve toplumun ileriye götürülmesinde yeni yetiştirilecek kadrolara ihtiyaç vardı. Bu ise ancak oluşturulacak yeni bir eğitim sistemi ile sağlanabilirdi.

Bu çalışmada, Atatürk'ün eğitim hakkındaki görüşleri ile Cumhuriyetin eğitim politikası ve bu politikanın millî birliğe ve bütünlüğe olan etkisi ortaya konulduktan sonra, günümüze kadar olan dönemin bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Atatürk ve Eğitim

* Dr., H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Millî Mücadele yıllarından itibaren Atatürk'ün en çok üzerinde durduğu önemli konulardan biri eğitimdi. Zira, o eğitimin bir milletin hayatında oynadığı role inanan bir insandı. Kendisi bir eğitimci veya eğitim düşünürü olmamasına rağmen, bir devlet adamı olarak, kurduğu Cumhuriyet'in devamının yeni yetişecek nesillere bağlı olduğu inancından harekete sık sık eğitimin önemini vurgulamış ve yeni eğitim politikasının esasları hakkındaki görüş ve tavsiyeleri bildirmiştir. Yıllar sonra kendisine yöneltilen bir soru üzerine "cumhurbaşkanı olmasaydım millî eğitim bakanı olarak eğitim davasına hizmet etmek isterdim" diye cevap vermesi onun eğitim işlerine verdiği önemi açıkça ortaya koyar.

1920'lerden ölümüne kadar gerek TBMM'de gerekse çeşitli öğretmen topluluklarında yaptığı konuşmalarında sürekli eğitim konusuna dikkatleri çeken Atatürk, bizzat kendisi de konu ile yakından ilgilenmiş ve hatta yeni Türk harflerinin öğretilmesi esnasındaki çalışmalarından dolayı kendisine "başöğretmen" unvanı verilmiştir.

Konuya verilen önemi göstermesi açısından Millî Mücadele döneminde eğitim meselelerini görüşmek maksadıyla toplanan 'Maarif Kongresi' anılmaya değer. 1921 Temmuzunda Ankara'da toplanan Kongre'nin açılışında yaptığı konuşmasında Atatürk:

"Bugün Ankara, Millî Türkiye'nin 'Millî Maarifi'ni kuracak... Asırların mahmul olduğu derin bir ihmal-i idarinin bünye-i devlette vücuda getirdiği yaraları tedavi için masruf olacak hizmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibraz etmeniz lâzımdır..."¹

diyerek konuya dikkatleri çeker. Yine, 1 Mart 1922'de TBMM'nin Üçüncü Toplanma Yılıni açarken yaptığı konuşmasında:

"Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi maarif umurudur. Bu umurda muvaffak olabilmek için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki, o program milletimizin bugünkü haliyle içtimai hayatı ihtiyacıyla, muhitin şeraitiyle ve asrın icabetiyle tamamen mütenasip ve mütevâfık olsun."²

sözleri ile Atatürk eğitimin önemini bir kez daha vurgular.

¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (ASD), c. II, Ankara 1952, s. 16.

² ASD, c. I, Ankara 1945, s. 223.

Cumhuriyetin ilânı sonrası yeni bir devlet kurmada ve millet yaratmada eğitimi etkili bir araç olarak gören Atatürk³, eğitimin bir toplumda oynadığı rolü ise 1924'de Samsun'da öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmasında şöyle açıklar:

"Terbiyedir ki bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, âli bir heyet-i içümaiye halinde yaşatır, ya bir milleti esaret ve sefaletle terkeder... Yeni Türk Cumhuriyeti'nin yeni nesle vereceği terbiyenin millî terbiye olduğunu katiyetle ifade ettikten sonra diğerleri üzerinde tevakkuf etmiyeceğim..."⁴

Yeni oluşturulacak eğitim sisteminin hayata geçirilmesinde öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin gerçek kurtuluşunun öğretmenler sayesinde olacağına inanır. 25.VII.1924'te Muallimler Birliği Kongresi'ne kaulan üyelere hitaben yaptığı konuşmasında bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar:

"Muallimler; yeni nesli; Cumhuriyet'in fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır... Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir... Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür, nesiller ister."⁵

Yine aynı konuda 14.X.1925'te İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda yaptığı bir konuşmasında da:

"Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir. Muallimden, mürebbiden mahrum bir millet henüz millet namını almak istidadını kesbetmemiştir. Ona alelâde bir kütle denir, millet denemez. Bir kütle millet olabilmek için mutlaka mürebbilere, muallimlere muhtaçtır..."⁶

diyerek öğretmenlerin değerini ortaya koyar.

Özetlemek gerekirse, Atatürk'ün çeşitli vesilelerle yaptığı bazı konuşmalarından verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere onun en çok

³ Andreas M. Kazamias, *Education and the Quest for Modernity in Turkey*, London, 1966, s. 115.

⁴ ASD, c. II, s. 200.

⁵ ASD, c. II, s. 174.

⁶ ASD, c. II, s. 235-236.

üzerinde durduğu husus eğitimin ve öğretmenlerin milletlerin gelişip kalkınmasındaki önemini ortaya koyarak ona göre politikaların oluşturulmasını istemesidir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Cumhuriyet'in Eğitim Politikası

Millî Mücadele hareketinin başarılı sonuçlanmasından sonra kurulan yeni Türkiye devletini 'muasır medeniyet seviyesine çıkarmak' için köklü inkılâp hareketlerine girildi. 1930'lara kadar sürecek olan bu dönemde inkılâpları önleyecek her türlü engel ortadan kaldırılarak, millî, çağdaş ve lâik esaslara dayanan yeni bir devlet ve millet oluşturulmaya çalışıldı. Bu maksatla 1922'de Saltanat'ın kaldırılmasından sonra 1924'de kabul edilen bir dizi kanunla Halifelik ile Şer'iye ve Evkâf Vekâleti ve Şer'iye Mahkemeleri kaldırıldı. Aile hukukunda kadın erkek eşitliğini sağlayan 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu ile sosyal hayatta önemli değişiklikler gerçekleştirildi. 1928'de kabul edilen bir kanun ile Arap alfabesi bırakılarak yerine Latin alfabesinin kullanılması sağlayan 'Harf İnkılâbı' yapıldı. Kısaca verilen bütün bu inkılâpların temelinde 'medeniyet' ve 'kültür' değişiminin yatüğünü söylemek mümkündür.⁷

İşte, bu değişen şartlara sahip çıkacak ve onu koruyacak nesillerin yetişmesini sağlayacak yeni bir eğitim sistemine ihtiyaç vardı. Bu konudaki en önemli adım 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 'Tevhid-i Tedrisat Kanunu' ile oldu.⁸ Sözkonusu kanun ile ülkedeki bütün okullar zamanın Maarif Vekâleti'ne bağlanarak öğretim birliği sağlanır. Bunda esas amaç, yeni nesillerin Cumhuriyet ilkeleri etrafında toplayan ortak bir millî kültürle yetiştirmekti. Aynı zamanda Osmanlı'daki sistemin yerine millî ve lâik eğitime geçildi. Zira, Osmanlı eğitimi millî değildi. Bir tarafta dine dayalı eğitimin ağır bastığı sıbyan okulları ile medreselerden oluşan klâsik öğretim kurumları, diğer tarafta ise 18. yüzyıldan itibaren gerçekleştirilen 'batılılaşma' hareketleri çerçevesinde açılan rüştiye, idadî ve sultanî adıyla anılan modern okullar vardı. Ayrıca kendi dilleri, dinleri ve kültürlerinde eğitim yapan azınlık okulları ile çoğunluğu misyonerler tarafından açılmış olan yabancı okullar da faaliyetlerini sürdüren eğitim kurumlarıydı.

⁷ Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Ankara 1980, s.31.

⁸ Kanunun tam metni için bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, c. 7, İctima: 1, Devre: 2, s. 26-27; *Düstur*, 3. Terüv, c. V, s. 667.

Millî Mücadelenin temelini oluşturan 'milliyetçilik' fikri üniter-millî devlet anlayışına göre kurulan yeni devlette de benimsendi. Birleştirici bir duygu olarak ele alınan bu fikir eğitim politikasının esasını teşkil etti. Bu cümleden olarak ele alınan hem Osmanlı'daki kozmopolit eğitim anlayışına son vermek hem de 1839'dan beri süregelen mektep-medrese ikiliğini ortadan kaldırmak için eğitim ve öğretim işleri devletin denetimi altına alınarak tek merkezden idaresi yoluna gidildi. Kanunun yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra medreseler kapatılarak eğitim laikleştirildi. Bu arada azınlık ve yabancı okulları da denetim altına alındı. Söz konusu kurumlara gönderilen genelgelerle bu okullardaki dinî propaganda yasaklanırken; Türkçe, tarih, coğrafya ve yurtbilgisi gibi kültür derslerinin Türkçe olarak Türk öğretmenleri tarafından okutulması mecburiyeti getirildi.⁹

Kanunun amacı doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmalarla müfredat programları yeniden düzenlendi ve Cumhuriyet nesline verilecek eğitimin hedefi, zamanın Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1931 tarihli programında da ifade edildiği gibi "... Kuvvetli, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Lâik ve İnkılâpçı vatandaşlar yetiştirmek"¹⁰ü.

Yeni oluşturulacak eğitim programları, eski devrin hurafeleri ile boş inançlarından uzak, Doğu'dan ve Batı'dan gelebilecek yabancı fikirlerden arındırılmış olup millî karakterimize ve tarihimize uygun bir kültür programı olacaktı. Bu konudaki görüşünü 1922'de TBMM'de yaptığı bir konuşmasında Atatürk şöyle açıklar:

"Yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun en evvel ve her şeyden evvel Türkiye'nin istiklâline, kendi benliğine, an'anât-ı millîyesine düşman olan bütün anasıra mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir."¹¹

Bu dönemde gerçekleştirilen bir başka değişiklik ise ders kitaplarında yapıldı. Yeni hazırlanan kitaplarda bulunan eski döneme ait bilgiler

⁹ Bu dönemde yabancı okullara getirilen düzenlemeler için bkz. Ayten Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-38)*, H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1994.

¹⁰ *Cumhuriyet Halk Partisi Programı*, İstanbul 1931, s. 25-32.

¹¹ ASD, c. I, s. 224; E. Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, İstanbul 1986, s. 82.

azaltılırken, Cumhuriyet ideolojisi etrafında birleştirici ve millî şuur uyandırıcı konulara ağırlık verildi.

Kısaca özetlemek gerekirse, Cumhuriyet'in millî eğitim politikasının esas amacının "Türk milletini medeniyet safında en ileriye götürmek ve genç nesilleri Türk milletini yüceltecek şekilde aşk, irade ve kudretle yetiştirmek; onları millî, medenî, insani fikir ve hislerle donatmak" olarak belirlendiği görülür.

Yalnız bütün bunların sağlanabilmesi için zamanın hükümederinin ilk işi "cehaletin ortadan kaldırılması"ydı. Bir taraftan bu eksiklik giderilmeye çalışılırken diğer taraftan da millete, benliğine ve millî ananelerine bağlı gençlerin yetiştirilmesi hedefleniyordu.

Eğitimde Birlik ve Bütünlüğü Sağlayan Unsurlar

Atatürk'ün eğitimin yanı sıra üzerinde durduğu bir diğer konu da kültürdü. "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür"¹² diyen Atatürk, siyasi, sosyal ve hukukî alanlardaki köklü inkılapların gerçekleştirilmesinden sonra 1930'lardan itibaren 'millî kültür' meseleleriyle ilgilenmiş ve 'millî dil' ile 'millî tarih' araştırmalarına ağırlık vererek 'millî şuur' oluşturmaya çalışmıştır.

Eğitimin millî birlik ve bütünlüğün sağlanmasında olduğu kadar millî kültürün gelişmesi ve nesilden nesile aktarılmasındaki rolüne inanan Atatürk kültürü şöyle tanımlar: "Kültür okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mana çıkarmak, uyanık davranmak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir."¹³

Yapılan inkılapların gayesini Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Nutkunda: "Millî kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız"¹⁴ diyerek açıklayan Atatürk, bu sözlerinden on yıl önce 1923'te Konya'da gençlerle yaptığı konuşmasında:

"Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak evvelâ bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen bütün e'fal ve

¹² A. Afetinan, *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıkları*, Ankara 1981, s. 43.

¹³ Adı geçen yazar, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, 4. bs., Ankara 1984, s. 272; Atatürk'ün kültür politikası hakkında ayrıca bkz. Müjgan Cınbur, *Atatürk ve Millî Kültür*, Ankara 1981.

¹⁴ ASD . c. II, s. 272.

harekatımızla gösterelim, bilelim ki milli benliğini bulmayan milletler başka milletlerin şikârdır"¹⁵ diyerek çağdaşlaşmanın öz benliğin korunarak gerçekleşmesi gereğine dikkaderi çeker.

Millî kültürün ana unsurları arasında dil ve tarih önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden 1931'de 'Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti' ile 1932'de 'Türk Dili Tetkik Cemiyeti, kurularak sözkonusu alanlardaki çalışmalara ağırlık verildi. Türk dilinin ve Türk tarihinin derinlemesine yapılacak araştırmalarla ortaya çıkacak kültürel değerlerinin 'millî şuur'u uyandırmadaki etkisi dikkate alındı.

Atatürk'e göre bir milletin oluşumunda dilin, kültürün ve mefkûre birliğinin yeri büyüktür¹⁶ ve millî dil ile millî duygu birbirine bağlıdır.

Öğretimin millileştirilmesinden sonra dilin ve kültürün de millileştirilmesine yönelik çalışmaların hız kazandığı bu dönemde Atatürk 1924'teki bir konuşmasında:

"Millî terbiye esas alındıktan sonra onun lisanını, usulünü vâsıtalarını da millî yapmak zarureti gayr-i kabil-i münakaşadır."¹⁷

diyerek millî eğitimin dilinin de milliliğine dikkat çeker. Dil, tarih ve kültür birliğinin sağlanmasında eğitime büyük görev düşmektedir.

Sonuç: Genel Değerlendirme

Buraya kadar anlatılan gelişmeleri özetlemek gerekirse, Cumhuriyet'in kurucusu ve inkılâpların gerçekleştiricisi olan Atatürk'ün eğitim politikası 'millî' bir politikaydı. Bu politikanın esası, yeni nesillerin millî kültüre sahip, duygu ve düşüncede birlik oluşturacak şekilde yetişmelerini sağlamaktı.

Cumhuriyet'in 75. yılını kutladığımız bu dönemde, eğitim alanında gelineen seviyenin bir değerlendirmesi yapılacak olursa aşağıdaki tesbitleri yapmak mümkündür.

Her şeyden önce şunu belirtmekte yarar var, Cumhuriyet'in ilk yıllarından bugüne okul, öğrenci ve öğretmen sayıları açısından konuya yaklaşıldığında gelineen noktanın hiç de küçümsenecek bir nokta olmadığını görürüz. Ancak meseleye gelişmiş toplumlar açısından bakılırsa gelineen bu

¹⁵ ASD, c. II, s. 143.

¹⁶ ASD, c. II, s. 143.

¹⁷ ASD, c. II, s. 201.

düzeyin beklenenin çok altında olmasıdır. Zira, o günden bugüne okur yazar oranının artırılması yolunda gösterilen çabalara rağmen, bu konuda gelinen seviye % 80'ler civarındadır. Yine, muasır, gelişmiş toplumlardaki zorunlu temel eğitim 10-12 yıl arasında değişirken her türlü alt yapı eksikliklerine rağmen Türkiye'de daha yeni 8 yıla çıkarılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren oluşturulmaya çalışılan milli eğitim ve kültür politikası özellikle Atatürk'ün ölümünden sonra başa geçen hükümetlerin farklı yorumlarına maruz kalır ve bu durum eğitim politikalarına da yansır. Hükümetlere göre kitaplar değiştirilir, daha da vahimi milli eğitim politize hale getirilir. Bunun sonucu olarak da eğitim bazı ideolojik çevrelerin istismarlarına uğrar. Gittikçe ağırlaşan sorunlar karşısında halkın eğitim ihtiyacına istenildiği gibi cevap verilememesi, bir taraftan eğitimin kalitesini düşürürken diğer taraftan da sözkosunu illegal ideolojilerin propagandaları ile mevcut eğitim politikaları eleştirilere uğrar. Yüzyıllar boyunca aynı topraklarda yaşamış 'kaderde kıvançta ve tasada ortak olmuşt' bir milletin fertleri arasında ırkı, dinî, mezhebî ve ideolojik anlamda sun'î ayrılıkların sokulmasıyla 1980'lerde ülke kardeş kavgasının eşğine getirildi. Ne yazık ki, meydanları dolduranlar Atatürk'ten başka liderlerin posterleri ile milli bağımsızlığımızın simgesi olan ayyıldızlı bayrağımız yerine kendi ideolojilerinin bayraklarını taşırlarken, 'İstiklâl Marşımız' yerine 'Enternasyonal Marş'lar söylenir hale geldi.

Bununla beraber son 15-20 yılda hızlı bir değişim sürecine giren Türkiye'de teknik alanlara ağırlık verilmesi; sosyal bilimlerin ihmal edilmesi sonucunda ülkede yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal çalkantılara pozitif düşünceye dayalı 'toplum mühendisliği' gözüyle bakılması ve daha da düşündürücü olanı gelişmenin ancak yabancı dille öğretimin eğitimde yaygınlaştırılması sayesinde olacağına inanılmasıdır. İlkokuldan itibaren sağlam bir Türkçe bilgisi verilmeden bir araç olması gereken yabancı dil bilgisi bir amaç haline getirildi. Pek çok ailede sırf çocuğu İngilizce öğretilsin diye kolejlere verme eğilimi arttı. Dolayısıyla Atatürk'ün en çok üzerinde durduğu Türkçenin sadeleştirilmesi ve zenginleştirilmesi hususundaki istek ve çalışmaları zaman zaman ifrat-tefrit boyutunda gelişerek eski kelimelerin atılmasıyla çoğu zaman politik yaklaşımlarla bilimsel dayanaktan yoksun olarak öz Türkçe adı altında uydurukça kelimeler türetilmiş ve atılan kelimelerin yerini bu defa batı kökenlileri doldurmuştur. Çağdaşlaşmanın batıyı şekli olarak benimsemesinden geçtiğine inanan kimi çevreler, kendi kültüründen uzaklaşmanın bir sonucu olarak yayın organlarında, cadde ve

sokaklarda sıklıkla İngilizce, Fransızca vb. batı dillerinde isimlere rastlanır olduğu. Çeşitli sebeplerle ezberci eğitimin önüne geçilememiş ve özellikle enflasyon oranındaki yükseklığe paralel olarak eğitimcilerin geçim sıkıntısı içinde olmaları onları ikinci bir iş yapmaya yöneltirken, okullarda istenilen seviyede verilemeyen eğitim daha sonra düzenlenen ek ders ve kurslarla telâfi yoluna gidildi. Bu ise eğitimdeki fırsat eşitsizliğine yol açarken özellikle devlet okulları ile özel okullar arasındaki uçurum özel okullar lehine gelişme gösterdi. Nitekim devlet okullarından pek çoğunda dersane, kütüphane, laboratuvar vb. araç gereç eksiklikleri eğitimdeki kalitenin gittikçe düşmesine yol açıyordu. Bütün bu olumsuzlukların altında yatan sebepler arasında istikrarsız hükümetler ile siyasetteki kirlenmenin payı büyüktür kanaatimizce. Bu kirlenmenin faturası sisteme çakırılarak devlet yıpratılmaya çalışılıyor. Bu ise politikacı nazarında devlete olan güveni sarsar hale geldi. Dolayısıyla bu güvensizlik eğitimciye ve bilim adamlarına da dalga dalga sirayet etti. Gözlemlerimize göre, bizim insanımızın Türkiye'de yaptığı araştırmalar ve yaptığı tesbitler rağbet görmezken dışardan gelenlerin bilgi ve görüşleri geçerlilik kazandı. Türkiye'de destek görmeyen, rahatça konuşamayan beyinler maalesef dış ülkelere giderek başarılarını oralarda sergilemek zorunda kaldılar.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen kendi diline, tarihine ve kültürüne sahip çıkan nadide insanların da yetiştiğini görmek mümkündür. Ülkesini seven onun için mücadele verenlerin de olması sevindiricidir. Daha da önemlisi kapanan okullara Türkçe bilmeyen insanlara rastlanmakla beraber, -son yıllarda sayıları 60'a yaklaşan resmi ve özel üniversiteleriyle Türkiye'nin yaşadığı sorunların üstesinden geleceği muhakkaktır. Pek çok okulda bilgisayarlarla eğitimin desteklenmesi ve internete bağlanan kurumların sayılarının artması sevindirici gelişmelerdir.

Özetle, kendini bilen, kendi öz değerlerine sahip ve kendine güvenen nesillerin yetiştirilmesi ile ancak başkalarına olan özeni ve taklit anlayışı değişebilir. Ülkemizde oynanan ve oynanacak olan oyunların bozulması için ortak geçmişe, ortak ahlâka ve ortak hukuka sahip, aynı vatan topraklarında, aynı bayrak altında yaşayan insanımıza değer vermek, onun isteklerine kulak vermek ile ekonomik meseleleri çözerek toplumun değişik kesimleri arasındaki gelir dağılımındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırılabilecek noktaya getirmek gerekmektedir. Bu noktada ise başta siyasiler olmak üzere toplumun her kesimine görevler düşmektedir.

Türkiye'yi 21. yüzyıla taşıyacak nesillerin yetişmesini sağlayacak eğitim sisteminin siyasi iktidarların geçici politikalarına göre değil, uzun vadede düşünülmesi ve gerekirse tekrar Atatürk'ün milli eğitim ve kültür politikasının bir kere daha gözden geçirilerek anayasalarımızda yer alan "milli egemenlik" ilkesine dayanan Cumhuriyet'in demokratik, çağdaş, lâik, sosyal bir hukuk devleti olması özelliklerini kağıt üzerinde bırakmayıp hataya geçirmekte yarar vardır.